

Європейський Союз – просто і зрозуміло Факти та зв'язки

Автор:
проф. д-р Екарт Д. Штретеншульте
Керівник Європейської Академії (Берлін)
eds@eab-berlin.eu

1. Європейський проект

Європейські цінності

Європа базується на цінностях свободи та демократії. Ці європейські цінності сформувалися в епоху Просвітництва й були політично проголошені під час Французької революції 1789 року. Вони сьогодні містяться в Хартії прав людини Ради Європи та Хартії основних прав людини Європейського Союзу.

Європейський Союз є спільнотою цінностей. У статті 6 Договору про Європейський Союз (Договір ЄС) чітко зафіксовано:

Спільнота цінностей ЄС

«Союз базується на засадах свободи та демократії, поваги до прав людини та основних свобод, а також до верховенства права; ці засади спільно поділяють усі держави-члени».

Детально Європейський Союз виклав свої принципи в Хартії основних прав людини, яка була урочисто підписана в 2000 році й має стати частиною Лісабонського Протоколу, котрий зараз перебуває в процесі ратифікації. Але звичайно Європейський Союз не винаходив і не розробляв цих основних прав. Вони є швидше частиною європейської спадщини.

Наприкінці XVIII століття Французька революція 1789 року та перша польська конституція 1791 року заклали наріжні камені європейського ціннісного та конституційного порядку. Громадянські свободи, демократію та верховенство права, яких вимагали тоді, пізніше запроваджували все більше держав, й вони стали сьогодні також базовими цінностями кожної окремої держави-члена Європейського Союзу, а також самого Європейського Союзу.

Формуються основні цінності

«Свобода» (Liberté), «рівність» (Egalité) та «братерство» (Fraternité) були провідними цінностями Французької революції у 1789 році. Замість «братерство» сьогодні б сказали «солідарність». До найбільших досягнень Французької революції сьогодні належать особиста свобода громадян, свобода думки, рівність громадян перед законом, рівне оподаткування всіх громадян та прив'язка держави до конституції. Хоча й Французька революція не одразу призвела до демократичних відносин, а через «панування терору» та пізнішу наполеонівську імперію пройшла також диктаторські фази. Однак сила випромінювання її провідних цінностей залишилася незламною й вплинула на подальший розвиток Європи. Першою демократичною конституцією на європейській землі була польська конституція від 3 травня 1791 року, яку надихнули францу-

Свобода, рівність, братерство

Перша демократична конституція в Європі

зькі мислителі. Хоча й через політичні процеси у Польщі, котру розірвали великі держави, вона тоді майже не набула якогось впливу, але вона проклала шлях іншим європейським конституціям. Вона була першою сучасною конституцією в Європі і (після американської) другим документом такого роду в світі. У польській конституції були врегульовані рівноправ'я буржуазії та шляхти і розширення громадянських прав у Польщі. Також була запроваджена релігійна свобода. День прийняття цієї конституції (3 травня) є нині національним святом Польщі.

Рада Європи

Рада Європи є найстарішою організацією післявоєнної Європи, скерованою на мир та співпрацю. До неї входять 47 членів. Серед них з 1995 року також Україна. До Ради Європи належить Європейський суд з прав людини, який захищає основні права всіх європейців. Рада Європи є незалежною від ООН інституцією.

З Другої світової війни люди багатьох країн та їхні політики зробили висновок, що слід створити європейську інституцію, яка займалася б питаннями миру та співпраці держав. Ще перед першою Європейською спільнотою (з вугілля та сталі), з якої пізніше виріс європейський Союз, у 1949 році була заснована Рада Європи для забезпечення в Європі миру, співпраці та добробуту. Первісно вона складалася з десяти країн, а сьогодні об'єднує сорок сім держав. Вона була заснована для запобігання війні шляхом співпраці та спільного добробуту і об'єднання Європи після Другої світової війни.

Мир, співпраця та добробут

Рада Європи є самостійною організацією, старшою за Європейський Союз. Вона відрізняється від ЄС за своїм складом та своїми задачами. Статут, прийнятий 5 травня 1949 року, таким чином формулює задачі Ради Європи:

«Задачею Ради Європи є досягнення більшого єднання між її членами для збереження та втілення в життя ідеалів і принципів, які є їхнім спільним надбанням, а також сприяння їхньому економічному та соціальному прогресу».

Цілі Ради Європи

Це означає, що вона повинна зміцнювати демократію, верховенство права і права людини в своїх державах-членах та служити економічному і соціальному поступові. Крім того вона повинна сприяти розвитку та свідомості задля культурної ідентичності та розмаїття Європи і допомагати знаходити спільні рішення для викликів європейського суспільства. Військово-політичні питання не належать до компетенції Ради Європи.

Одним з головних завдань Ради Європи є захист прав людини, яке сформульоване в Європейській конвенції про захист прав людини. Ця Конвенція, до якої приєдналися всі 47 держав-членів, є міжнародною гарантією захисту основних прав та свобод. Кожен громадянин, який живе в одній з держав-членів Ради Європи, може на базі Європейської конвенції про захист прав людини звернутися до Європейського суду з прав людини, якщо його подання не було взяте до уваги в національній правовій системі.

Захист прав людини

Утім влада Ради Європи обмежується її силою переконання. Співпраця між державами відбувається шляхом конференцій, спільних акцій, кампаній та рекомендацій. Наразі є понад 200 конвенцій та угод, котрі є чинними лише у тих державах-членах, що їх ратифікували. Отже держави-члени можуть самі вирішувати, чи вони згодні з цим, чи ні, їх не можна примусити до прийняття на себе певних регулювань. Винятком є Європейська конвенція про захист прав людини, котра є певною мірою «вхідним квитком» до Ради Європи. Хто з нею не погоджується, той не може бути чи залишатися членом Ради Європи.

Принцип діяльності

Тоді як до кінця поділу Європи Рада Європи була об'єднанням держав «Заходу», то з 1990 р. до неї вступили держави Східної та Південно-Східної Європи, і таким чином сьогодні вона є загальноєвропейською інституцією. Лише Білорусь, Косово та Ватикан не належать до Ради Європи. З початку 1990-х років політичне значення Ради Європи зросло. Вона через різні установи, програми та організації надавала і надає підтримку колишнім соціалістичним державам у побудові демократичних структур. Часто про Раду Європи говорять як про попередній етап членства в Європейському Союзі. З правової точки зору тут немає ніякого зв'язку. Однак ще жодна держава не стала членом ЄС, якщо вона доти не належала до Ради Європи.

Розвиток після 1990 р.

Раду Європи часто недооцінюють, бо вона не має жодних повноважень встановлювати правила, котрі б відтак були чинними для всіх – як це має місце у випадку Європейського Союзу. Однак Рада Європи є важливим органом європейської інтеграції. Тут можна організувати співпрацю, обмін, навчатися одне в одного і розробляти спільні проекти. Саме ті країни, які перебувають на стадії глибокої економічної та політичної трансформації, повинні використовувати шанси, які їм надає Рада Європи.

Не слід недооцінювати Раду Європи

Україна з 9.11.1995 р. є членом Ради Європи. На сьогодні вона приєдналася до 64 договорів Ради Європи. До них належать серед інших Угода про взаємну видачу злочинців, Європейська угода в галузі культури, Європейська угода про боротьбу з тероризмом, Рамкова угода про захист національних меншин, Європейська конвенція про здійснення прав

Україна в Раді Європи

дітей, Конвенція про громадянську відповідальність за корупцію.

У 2007 р. від громадян України було подано 4502 позови до Європейського суду з прав людини, зі 109 вироків, винесених у зв'язку з Україною в 2007 р. Європейський суд встановив у 108 випадках порушення прав людини. У тому ж році 1485 громадян Німеччини скаржилися в Європейський суд – з 12 винесених вироків у 7 було встановлено порушення прав людини, з Польщі скаржилися 4211 громадян – зі 111 винесених вироків 101 на користь позивачів. Як і влада самої Ради Європи влада Європейського суду з прав людини також полягає в його силі символу та переконання. Позаяк він стосовно більшості національних судів та урядів не має директивних повноважень.

Рада Європи знаходиться в Страсбурзі. Її справами керує Генеральний секретар. З 2004 р. ним є британець Террі Девіс. Рішення приймає комітет міністрів, у якому головування змінюється кожні півроку. До травня 2009 головує Іспанія, відтак головування переходить до Словенії. До Парламентської Асамблеї входять парламентарії з усіх держав-членів. Робочими мовами є англійська та французька. Щорічний бюджет Ради Європи становить близько 205 млн. євро, які вносять держави-члени.

НБСЄ – ОБСЄ

ОБСЄ була заснована в 1973 році як НБСЄ для досягнення конкретного поліпшення для людей та безпеки держав, незважаючи на поділ Європи на два блоки. Сьогодні ОБСЄ насамперед займається сприянням демократії в Європі. Стосовно організації роботи між більшістю держав-членів та Росією має місце конфлікт.

До революційних змін в Європі в 1989-91 рр. континент був поділений на два блоки, котрі мали різні політичний та економічний устрій і розглядали один одного як військову загрозу. Метою заснованої у 1973 році Наради з безпеки і співробітництва в Європі (НБСЄ) було досягнення конкретного поліпшення ситуації в галузі безпеки держав та добробуту людей, незважаючи на розбіжності, що зберігалися. Першим та дотепер найбільш значним документом НБСЄ був Заключний Акт, підписаний у 1975 році в Гельсінкі всіма європейськими державами (за винятком Албанії), а також неєвропейськими членами НАТО США та Канадою. У ньому держави-підписанти зобов'язалися визнати непорушність кордонів, а також суверенітет інших держав, мирно розв'язувати спірні питання, дотримуватися прав людини та основних свобод, а також поважати внутрішні справи інших держав. Хоча й Заключний Акт НБСЄ не забезпечив внутрішнього права, він

**Конфлікт між
Сходом та Заходом**

**Заключний Акт
Гельсінкі 1975
року**

послужив багатьом правозахисним групам для обґрунтування вимог більшої свободи. Найвідомішою групою з прямим стосунком до Гельсінського Акту бала «Хартія-77» у тодішній Чехословаччині.

Процес взаємного зближення та співробітництва не завершився з підписанням Заключного Акту, після 1975 р. тривали подальші зустрічі міністрів закордонних справ, зустрічі глав держав та урядів, а також спеціальні зустрічі для збереження діалогу між державами. Процес НБСЄ характеризувався тим, що переговори між обома сторонами попри усі протиріччя та невдачі тривав, і прискорювалося зближення з конкретних питань. Відтак Нарада з безпеки і співробітництва в Європі була важливою частиною політики розрядки.

Через падіння Залізної завіси, революційних подій у Центральній та Східній Європі, а також розпад Радянського Союзу змінилися також задачі НБСЄ, яка у 1995 р. була перейменована в ОБСЄ. «О» означає Організація. Трансформація мала забезпечити тривалу співпрацю та посилити кооперацію між державами-членами. В Організацію, яка знаходиться у Відні, входять сьогодні 56 держав Європи, Центральної Азії та Північної Америки. Таким чином вона є найбільшою регіональною безпековою організацією в світі. До основних завдань ОБСЄ належать запобігання конфліктам, кризовий менеджмент, мирне розв'язання конфліктів і співпраця в науковій, науково-технічній та екологічній галузях.

Головування міняється щорічно. У 2009 році головує Греція, у 2010 головуватиме Казахстан. Україна, котра як частина Радянського Союзу належала до НБСЄ з самого початку, з 30 січня 1992 року є самостійним членом НБСЄ/ОБСЄ.

З перетворенням ОБСЄ на організацію із стабільною структурою усі пов'язували надію на створення загальноєвропейського форуму, котрий би вносив вклад у стабільність та сприяння демократії в Європі. Однак уже кілька років ОБСЄ паралізована конфліктом, ініційованим значною мірою Росією. У Москві закидають, що ОБСЄ нібито занадто переймається Сходом Європи й через критику недемократичного перебігу виборів втручається у внутрішні справи окремих держав-членів. Російський президент Медведєв після свого вступу на посаду вимагає створення загальноєвропейської безпекової організації, але з названої причини має на увазі не ОБСЄ, а хоче створити новий орган. Це викликає мало симпатій у решти держав, позаяк вважається, що ОБСЄ і є вже такою організацією.

Продовження діалогу

Україна в ОБСЄ

Європейське співтовариство з вугілля та сталі

Європейське співтовариство з вугілля та сталі (ЄСВС) було розумною та цивілізованою відповіддю на страх перед новою німецькою агресією в Європі. Її концепція була простою й успішною: мир забезпечує кооперація, а не конфронтація.

Найтіснішою та найінтенсивнішою європейською інтеграційною структурою є Європейський Союз. Він виникав після війни крок за кроком. Першим кроком було заснування Європейського співтовариства з вугілля та сталі.

Коли Німеччина в 1945 році прогала війну, яку вона розпочала в 1939 році, країна була переможеною й окупованою. Але це ще не було відповіддю на запитання, як Німеччину на тривалу перспективу можна інтегрувати у баланс сил в Європі. Наприкінці Другої світової війни досвід Першої світової ще був дуже відчутним. Відповідно великим був страх у Європі, що Німеччина через певний час, десь через 20-30 років знову може спробувати завоювати військовою силою інші держави Європи. З іншого боку і державам-переможцям було ясно, що не можна країну десятиліттями тримати окупованою, і через кілька років перехідного періоду їй доведеться надавати незалежність.

Як же можна Німеччину прив'язати до себе й водночас зміцнити сили Заходу у конфлікті між Сходом та Заходом, що загострювався? Це було питання, яке турбувало кабінети в багатьох європейських містах. Відповідь на нього сформулював французький міністр закордонних справ Робер Шуман у травні 1950 року. Він запропонував німецько-французьке співтовариство з вугілля та сталі.

«... Французький уряд пропонує підпорядкувати все франко-німецьке виробництво сталі спільній Високій Установі, в організації, відкритій для вступу іншим європейським країнам. Об'єднання виробництва вугілля та сталі негайно забезпечить створення спільних основ для економічного розвитку – перший етап європейської федерації – та змінить призначення тих галузей, котрі тривалий час були присвячені виробництву зброї, чияю найпевнішою жертвою вони були самі.

Солідарність створеного таким чином виробництва продемонструє, що будь-яка війна між Францією та Німеччиною не лише є немислимою, але й реально неможливою. Створення цієї виробничої спільноти, відкритої для всіх країн, які бажають взяти в ній участь з метою постачання всім охопленим нею країнам необхідних матеріалів для їхнього промислового виробництва на однакових умовах, покладе реальну основу їхнього економічного об'єднання. ...»

Витяг з пропозиції французького міністра закордонних справ Робера Шумана 9 травня 1950 року.

**Залучення
Німеччини**

**Мир через
співпрацю**

Це мало запобігати виробництву озброєнь і таким чином робити війну й технічно неможливою. Простіше кажучи: французи хотіли брати участь в управлінні важкою промисловістю німців, але були готові заплатити таку ціну, що й німці могли по відношенню до них робити таке ж саме. Отже Франція одержала гарантію безпеки, яка ґрунтувалася не на військовій силі; для німців після війни виник шанс знову бути прийнятими в європейську сім'ю.

Пропозиція Шумана недвозначно закликала інші держави приєднатися до цього запланованого Союзу. Це запрошення прийняли Італія, Бельгія, Нідерланди та Люксембург, і таким чином ці загалом шість країн в квітні 1951 р. заснували Європейське співтовариство з вугілля та сталі (ЄСВС), яке в липні 1952 р. розпочало свою роботу. Співтовариство базувалося на не симпатії, любові та довірі одного до одного – що не дивно, коли врахувати, що після спустошливої Другої світової війни пройшло лише кілька років. Утрируючи, можна навіть сказати: основою Європейського співтовариства з вугілля та сталі була взаємна недовіра. Завдяки об'єднанню в ЄСВС, яке одержало справжню вирішальну владу, вдалося крок за кроком цю недовіру подолати. Німецько-французьке примирення не було передумовою Європейського Співтовариства, воно є швидше його результатом.

ЄСВС було скеровано на спільне використання вугільних ресурсів та спільне виробництво сталі. Однак його метою було забезпечення миру серед держав-членів. Це усуспільнення вугілля та сталі власне мало запобігати конфліктам через енергоносії (вугілля) й одночасно забезпечувати неможливість непомітного озброєння одної країни проти іншої, позаяк виробництво сталі знаходилося під спільним контролем. Коли вугілля протягом 1950-х років як енергоносіє втратило значення на користь нафти та газу, моносекторальна інтеграція поширилася на всю економіку. У 1957 р. після укладення римських договорів виникло Європейське Економічне Співтовариство (ЄЕС), яке набуло чинності в 1958 р. Тоді великі надії покладали на мирний розвиток атомної енергії, тому як третя спільнота виникло Європейське співтовариство з атомної енергії (Євратом).

Три Європейських співтовариства об'єдналися в 1967 р. в Європейське Співтовариство і одержали спільні органи. Відтоді у Союзі відбулося багато політичних та економічних подій.

Різні додаткові договори (Єдиний Європейський Акт 1987 р., Маастрихтський договір 1993 р., Амстердамський договір 1999 р., Ніццький договір 2003 р.) помітно поглибили європейську інтеграцію. У 1993 р. був офіційно заснований Європейський Союз, котрий відтоді займається також зовнішньою та безпековою політикою. Виникли внутрішній ринок, валютний союз, у якому беруть участь 16 держав ЄС, спільна правова

Перша Європейська Спільнота

Розширення інтеграції

Додаткові договори

та внутрішня політика, а також Європейська зовнішня та безпекова політика. Паралельно Європейський Союз розширився з первісно шести до теперішніх 27 держав.

Останні зміни в Договорі ще перебувають у процесі ратифікації. Тут йдеться про Лісабонський договір. У 2004 р. глави держав та урядів урочисто підписали договір, яким установчі договори ЄС мають бути зведені в Європейську конституцію й приведені у відповідність до ситуації в ЄС ХХІ-го століття. Однак цей проект Конституції, котрий, як і кожна конституційна змін, підлягає ратифікації, у Франції та Нідерландах був відхилений населенням на референдумах.

Лісабонський договір

Лісабонський договір є спробою врятувати якомога більше з цієї конституції. Він має зробити ЄС більш демократичним, прозорим та ефективним. Так для Європейської Ради, куди входять глави держав та урядів ЄС, має бути введена посада Президента, який керуватиме роботою два з половиною роки. Дотепер Головування міняється щопівроку. Високий Уповноважений з питань зовнішньої та безпекової політики має в своїй особі поєднувати ресурси і компетенції Ради та Європейської Комісії. Йому має допомагати Європейська зовнішня служба, тобто певним чином посольства в інших державах. Європейський Парламент має за Лісабонським договором одержати більше прав, і також має посилитися вплив національних парламентів на законодавство ЄС.

Суперечка та компроміс

Наразі існує надія, що Лісабонський договір набере чинності 1 січня 2010 р. передумовою цього є те, що ірландське населення, котре його з першої спроби відхилило, на новому референдумі підтримає його.

Отже з 1951-52 рр. ЄС дуже сильно розвинувся в ширину (кількість членів) та в глибину (сфери політики). Це аж ніяк не відбувалося безперешкодно та гармонійно. Навпаки, держави-члени сперечалися й сперечаються часто про позиції й захищають свої абсолютно різні інтереси. Часто трапляються тривалі нічні засідання глав держав та урядів, суперечки та блокади. Але в решті решт ЄС завжди вдавалося досягати компромісів між усіма членами й таким чином просуватися вперед в інтересах усіх.

2. Європейський Союз

Принципи

ЄС ґрунтується на п'ятьох принципах, котрі для співіснування всіх 27 у багатьох відношеннях різних держав мають базове значення. ЄС приймає рішення на ґрунті демократичних цінностей і при цьому дбає про те, щоб належним чином враховувалися інтереси малих та слабших держав.

Для Європейського Союзу засадничими є п'ять різних принципів. Це є спільні цінності, наднаціональність, дегресивна пропорційність, солідарність та субсидіарність.

5 принципів ЄС

Спільні цінності Європейського Союзу, як уже згадувалося, зафіксовані в статті 6 абзац 1 Договору про Європейський Союз: свобода, демократія, дотримання прав людини та основних свобод, а також верховенство права.

Спільні цінності

Хартія основних прав, яку Лісабонський договір має зробити частиною права ЄС, уперше в історії Європейського Союзу зводить до купи сукупність громадянських, політичних, економічних та соціальних прав європейських громадян, а також осіб, що живуть на території Європейського Союзу. Ця Хартія підрозділяється на глави «Гідність людини», «Свобода», «Рівність», «Солідарність», «Громадянські права» та «Судові права».

Принцип наднаціональності є базовою складовою частиною Європейського Союзу. Це означає, що держави-члени Європейського Союзу договірно вирішили, що держави стосовно певних областей політики відмовляються від свого суверенітету і передають право прийняття рішення та законодавства Європейському Союзові або ділять їх з ним. Відтак цей суверенітет в рамках Європейського Союзу мають усі держави-члени, а прийняті рішення є обов'язковими для всіх членів. Це, з одного боку, призводить до того, що держави-члени передають суверенітет ЄС, а, з іншого боку, держави отримують таким чином право представляти на європейському рівні інтереси та вимоги власної країни й відтак формулювати європейські рішення та видання правових актів у власному розумінні. Таким чином приймаються рішення щодо політики інших держав. Це означає, що відмові від національного суверенітету протистоїть здобуття впливу та влади в Європі.

Наднаціональність

Однак подібна система може функціонувати лише тоді, коли всі партнери готові на поступки, і жодна країна не бажає завжди захищати лише власні інтереси. Здатність знаходити компроміси і готовність йти на них є відтак засадничою передумовою Європейського Союзу. Лише таким чином є можливим враховувати у багатьох питаннях цілком різні інтереси

... й компроміс

держав-членів і приймати рішення, котрі б могли сприймати всі. Нові держави-члени спочатку інколи гадають, що треба на переговорах ЄС проявляти «твердість» і «стукнути кулаком по столу». Однак вони швидко помічають, що в ЄС таке не проходить. Скоріш тихі тони, належне врахування інтересів інших та формулювання компромісів відповідають як інтересам ЄС, так і власним інтересам.

Найменшою державою Європейського Союзу є Мальта, яка має лише 400.000 мешканців. Та й кількість населення Кіпру й Люксембурга становить менше одного мільйона. З іншого боку Німеччина – найбільша країна ЄС – має 82 мільйони громадян, а Франція – понад 63 мільйони. Коли ці держави об'єднані в союз, слід забезпечити належну увагу до менших членів.

**дегресивна
пропорційність**

Дегресивна пропорційність застосовується в Європейському Союзі в різних органах. Це забезпечує той факт, що малі держави-члени Європейського Союзу мають пропорційно більше місць у європейських органах, ніж їм би власне належало згідно з їхньою кількістю населення. Таким чином малі держави-члени мають більший вплив, ніж це було б вираховано арифметично. Принагідно виникає інколи підозра, що ЄС є інструментом домінування великих над малими. У дійсності ж навпаки: ЄС є інституцією, яка надає голосу та політичного значення в Європі також і саме меншим державам. У Мальті один член Європейського Парламенту припадає на 80.000 мешканців, у Німеччині – один на 800.000. Вага голосу мальтійського громадянина на виборах до Європарламенту удесятеро більша, ніж німецького. Коли в Раді Європейського Союзу приймається рішення більшістю, то Німеччина кидає на шальку терезів 29 голосів, тоді як Мальта – 3. Якщо ж рішення вимагає консенсусу, то голос мальтійського прем'єр-міністра важить стільки ж, як і німецького канцлера.

Принцип солідарності є одним з керівних принципів Європейського Союзу. Хоч і кожна держава відповідальна сама за себе, але через спільну політику дбають про те, щоб економічно менш розвинені країни одержували допомогу від партнерів по ЄС. Цей принцип виражається насамперед у структурній політиці, на яку ЄС щорічно витрачає 40 відсотків свого бюджету. Регіони в ЄС, добробут яких становить менше 75 відсотків від середнього по ЄС, одержують фінансову допомогу, яка повинна їм уможливлувати подолати відставання. У 2008 році 47 млрд. євро надійшло в слабкіші регіони ЄС. З часу розширення на Схід 2004-07 років з цього мають зиск насамперед нові члени в Центральній та Східній Європі.

Солідарність

Громадяни та держави ЄС хочуть разом будувати своє майбутнє. Але ЄС не повинен стати надпотужною централізованою державою, в якій окремі країни та регіони не повинні мати самостійності та впливу на свої власні справи на місцях.

Субсидіарність...

ЄС на загальну думку не є власне «державою». Якщо ж його взагалі порівнювати з державним утворенням, то з таким, в якому на вищій рівень передаються лише ті компетенції та суверенні права, які є доцільними та корисними для міжрегіонального, загального, єдиного регулювання.

Тому важливим принципом ЄС є субсидіарність. Це поняття означає, рішення повинні прийматися на якомога нижчому рівні. На європейському рівні мають розглядатися лише ті проблеми, які та можуть бути розв'язані краще. Решта залишається державам-членам або регіонам. Гарантією проти повзучого перебирання влади європейських інституцій є встановлення компетенції компетенції, тобто повноваження, хто за яке питання відповідає. Цю компетенцію компетенції мають держави-члени. ЄС може перебирати лише ту відповідальність, яку йому передають держави-члени. Він не може привласнювати компетенції сам собі.

... і компетенція компетенції

Побудова та структура

Структуру Європейського Союзу не можна порівнювати зі структурою національної держави, позаяк вона є конструктором sui generis (особливого роду): союзом держав та союзом народів одночасно. Інституційна побудова ЄС відображає цю особливість.

Ми часто говоримо просто: «ЄС». Насправді Європейський Союз складається з різних інституцій, які спільно формують політику Європейського Союзу.

При аналізі структури Європейського Союзу слід враховувати його особливість: ЄС є союзом держав та народів. Він не є ні союзом держав, ані союзною державою, а є організацією між цими двома класичними моделями. Таким чином він має більше компетенцій, ніж об'єднання держав, як наприклад СНД або азіатський АСЕАН, але менше повноважень, ніж національна держава.

Союз держав та народів

В ЄС співдіють інституції, котрі представляють або одну сторону (союз держав), або ж іншу (союз народів). Їх підтримує своєю діяльністю Європейська Комісія, завданням якої є просувати вперед європейський процес і дбати про дотримання укладених угод. Тому Європейську Комісію називають «хранителем договорів».

Держав представляє Рада. Тут ми розрізняємо Європейську Раду та Раду Європейського Союзу. Різниця – у складі та в політичній функції.

Рада

Європейська Рада складається з 27 глав держав та урядів держав-членів та Президента Європейської Комісії. Вона задає генеральний напрям для Європейського Союзу та приймає засадничі рішення. Вона надає європейській інтеграції нові імпульси і визначає засадничі цілі. Головування в Євро-

пейській Раді міняється щопівроку, щоразу якась країна головує в Європейській Раді. У першій половині 2009 року у Раді головує Чеська Республіка, у другій половині 2009 року головування перебирає на себе Швеція. 1 січня 2010 головування переходить до Іспанії. Якщо лісабонський договір набере чинності, ця ротаційна система для Європейської Ради буде скасована. Тоді обраний Президент Європейської Ради щонайменше на 2 ½ роки візьме на себе підготовку та ведення засідань. Ця особа не матиме права займати національні посади, тобто вона не може, наприклад, одночасно бути німецьким федеральним канцлером або польським прем'єр-міністром.

Європейська Рада збирається щонайменше чотири рази на рік для обговорення подальшого розвитку ЄС. Тут як правило не голосують – або досягають консенсусу, або ж немає жодного результату.

Рада Європейського Союзу, навпроти, складається з 27 фахових міністрів держав-членів. Вона може збиратися в дев'яти різних складах. Залежно від предмету розгляду збираються міністри закордонних справ, міністри внутрішніх справ або, наприклад, міністри сільського господарства.

Рада – у більшості випадків разом з Європейським Парламентом – є європейським законодавцем, котрий може приймати норми, тобто рамкові закони, або постанови, тобто європейські закони.

Європейський Парламент до виборів 2009 р. складався з 785 депутатів, після виборів їхня кількість скоротилася до 736. При цьому найбільшу кількість депутатів – 99 – має Німеччина, а найменшу – 5 – Мальта. Але й тут видно, що менші держави мають непропорційно багато місць в Європейському Парламенті. Мальта має «лише» п'ять відсотків місць від кількості німецьких депутатів, але кількість її населення складає лише трохи більше 0,5 відсотка. Ця різниця стосується не тільки найбільшого та найменшого члена. Наприклад у порівнянні Естонії та Франції маємо подібну картину: Франція має 72 місця в парламенті, а Естонія – 6, тобто 8,3 відсотки. Але ж пропорція населення виглядає по-іншому: порівняно з французьким естонське населення складає 2,1 відсотки.

Депутати обираються в державах-членах прямим голосуванням терміном на п'ять років. Європейський Парламент, як і у випадку вже згадуваної Ради, є разом з Радою Європейського Союзу законодавцем ЄС. Він також має схвалювати бюджет Європейського Союзу і своєю постановою затверджувати нову Європейську Комісію.

Депутати Європейського Парламенту об'єднані в політичні фракції. Отже немає німецької або польської фракції в парламенті, а є консервативна, соціал-демократична, лібе-

Європейський Парламент

ральна тощо. У цих фракціях представлені різні партії з різних країн ЄС.

Європейська Комісія є виконавчим органом Європейського Союзу. Вона складається з 27 членів, тут також кожна країна має свого члена. Комісія – це колегіальний орган на чолі з Президентом Комісії, вона з усіх питань приймає колективні рішення. Кожен член має свою певну сферу повноважень. Хоча комісарів пропонують Президентіві Комісії їхні держави, але вони не зв'язані вказівками, а діють незалежно від своєї держави і мають бути віддані європейській справі. Європейський Парламент ретельно перевіряє кожного окремого кандидата на пост комісара під час тривалих слухань. Кандидати повинні довести свою компетентність щодо певного відомства. Вся Комісія має бути затверджена в Європейському Парламенті. Неодноразово депутати Європейського Парламенту після слухань наполягали на змінах у списку Комісії, тому що вони у противному випадку не затвердили б усю Комісію в цілому.

Європейська Комісія

Як уже згадувалося, Європейська Комісія є «хранителем договорів», вона певним чином представляє європейські інтереси. Крім того вона дбає про те, щоб договірних регулювань дотримувалися всі держави. Конститутивну владу Європейська Комісія має також через те, що вона як єдина інституція має право пропозиції щодо нових постанов та норм. Коли Рада або Парламент хочуть прийняти якесь регулювання, вони спочатку мають попросити Комісію внести пропозицію. Хоч Парламент та Рада можуть і відхилитися від цієї пропозиції, але Комісія має певною мірою право «першого удару» і може таким чином впливати на напрямок дебатів.

Зрозуміло, що в ЄС часто виникають розбіжності в поглядах на те, що відповідає європейському праву, а що є його порушенням. У таких спірних випадках рішення приймає Суд Європейських Спільнот («Суд ЄС»).

Суд Європейських Спільнот

До складу Суду Європейських Спільнот наразі належать 27 суддів, кожна держава делегує одного суддю. До того ж є ще 8 генеральних адвокатів. Їх делегують відповідні уряди на термін 6 років, і вони можуть призначатися знову.

До Суду Європейських Спільнот може звертатися Європейська Комісія, якщо вона вважає, що якась держава-член порушує європейське право. І навпаки, як держави-члени, так і приватні особи та підприємства можуть позиватися на Європейську Комісію, якщо вони вважають, що Комісія перевищує свої повноваження. Або ж неправильно ними користується. До того ж до Суду ЄС звертаються національні суди, якщо вони вважають, що національне регулювання можливо порушує чинне європейське право. Вони спочатку одержують правову оцінку Суду ЄС, яку вони відтак враховують у своєму вирокі.

Важливим інститутом є також Європейський Центральний Банк (ЄЦБ), який відповідає за грошову політику країн Єврозони. Він для держав Єврозони перейняв на себе функцію центрального банку і встановлює для Єврозони грошову масу та рівень процентних ставок. Надзвичайно важливою є абсолютна незалежність Центрального банку. ЄЦБ відповідає лише за грошову політику, тобто за мету забезпечення стабільності вартості грошей. Він не приймає вказівок ні від національних урядів, ані від європейських установ. Члени Ради Центрального банку призначаються на вісім років і не можуть переобиратися. Це також має запобігати тому, щоб члени Ради Центрального банку не стали залежними.

**Європейський
Центральний
Банк**

До того ж є ще Європейська рахункова палата, яка перевіряє правильність надходжень та витрат Європейського Союзу, як це роблять Рахункові палати також в національних рамках. Європейська рахункова палата перевіряє витрати ЄС на зміст та ефективність. Тим самим вона не тільки вносить вклад у боротьбу з корупцією – для цього ще є власний антишахрайський підрозділ OLAF, – але встановлює, чи гроші витрачаються за призначенням, і чи це відбувається заощадливо та економічно ефективно. Європейська рахункова палата є важливою складовою частиною ефективного врядування Європейського Союзу.

**Європейська ра-
хункова палата**

Додатково на рівні ЄС існують ще два дорадчих інститути, а саме: Комітет регіонів, який представляє в ЄС інтереси регіонів і надає європейським органам поради у цій сфері, а також Європейський соціально-економічний комітет, в якому роботодавці та наймані працівники обговорюють економічні та соціальні питання і займають позицію стосовно інших інститутів.

Дорадчі комітети

Політичні сфери ЄС

Політика Європейського Союзу охоплює численні сфери, які виходять далеко за межі безпосередньо економічних питань. ЄС має компетенції також в галузі зовнішньої політики та політики безпеки, правової та внутрішньої політики. Захист клімату, забезпечення енергопостачання, внутрішній ринок та спільна валютна політика – це сфери діяльності ЄС.

Політична та правова діяльність Європейського Союзу має значний вплив на життя громадян в державах-членах. Найбільш помітно це в економічній сфері.

Увесь Європейський Союз – це великий внутрішній ринок з як-не-як половиною мільярда споживачів. У середині економічної зони ЄС є чинними Чотири основні свободи, а саме: Свобода торгівлі товарами, Свобода послуг, Свобода руху робочої сили та Свобода руху капіталу. Простіше кажучи, це означає: кожен може всередині ЄС працювати там, де він хо-

Внутрішній ринок

че, кожен може купувати там, де йому найбільше подобається, кожен може надавати послуги там, де йому ринок здається найцікавішим і кожен може вкласти свої гроші там, де йому це здається найбезпечнішим та вигіднішим. Увесь ЄС функціонує як великий ринок, як і у національній державі. Урешті українець може також переселитися зі Львова у Київ, щоб там працювати, купувати своє авто в Харкові, а свої гроші вкласти у фірму в Дніпропетровську. Він також може як архітектор улаштуватися на Чорному морі.

Внутрішній ринок ЄС, який в основному існує з 1993 р., має як наслідок, звичайно, багато регулювань. Так вимоги до охорони здоров'я та безпеки мають бути стандартизовані, а ознаки якості – уніфіковані. Торгівельний клас I для яблук повинен описувати ту саму якість в Німеччині, як і в Іспанії, інакше торгівля по всьому ЄС не працюватиме.

До внутрішнього ринку належить також рівність шансів для підприємств. Не може так бути, щоб фірми в одній державі-члені повинні виконувати високі зобов'язання щодо чистоти повітря, тоді як інші скидають свій бруд в довкілля, таким чином заощаджують на витратах і можуть пропонувати свою продукцію за нижчими цінами. Тому, і, звичайно, для захисту громадян, є численні приписи щодо довкілля в усьому ЄС від чистоти повітря через захист водойм до зменшення шуму.

Рівність шансів є важливою не лише для фірм, а й на-самперед для громадян. Чоловіки та жінки є рівні також, наприклад, у страхуванні. Більше не повинно бути так, щоб за страхування на випадок хвороби жінки платили більші внески, бо вони через можливе материнство спричиняють більші «витрати», або щоб приватні фірми пенсійного страхування брали б з них більше грошей, бо статистично живуть довше, ніж чоловіки. До 2000 р. у Німеччині для жінок була заборонена військова служба зі зброєю. Суд Європейських Спільнот скасував це положення, бо воно створювало обмеження для вибору професії для жінок. З 2001 р. жінки також несуть службу в Бундесвері.

Люди є більше, ніж фактор виробництва. Тому вони потребують особливого соціального захисту, не тільки, але й також на робочому місці. ЄС погодив мінімальні соціальні стандарти, яких мають дотримуватися усі держави-члени. Так в ЄС є чинною максимальна тривалість робочого тижні у 48 годин, про точне оформлення котрого наразі точаться суперечки між Парламентом та Радою. У безпеці праці також є обов'язкові мінімальні стандарти.

Частиною внутрішнього ринку та найдавнішою спільною політикою є аграрна політика. Якщо первісно її метою було забезпечення населення достатньою кількістю продуктів харчування, то тепер йдеться про те, щоб підтримувати високу

Рівність шансів

Соціальний захист

Аграрна політика

якість харчових продуктів і через фермерів внести активний вклад в збереження ландшафту та ландшафтного розмаїття. Звичайно ж через аграрну політику Європейського Союзу мають забезпечуватися робочі місця в сільському господарстві. Для досягнення цих цілей аграрна політика ЄС виділяє субвенції і регулює аграрний ринок. Через так званий податок на сільгосппродукти, що ввозяться в ЄС, сільськогосподарський імпорт з третіх країн штучно дорожчає, щоб зробити продукцію ЄС конкурентоспроможною. Аграрна політика коштує Європейському Союзові великих грошей у вигляді субсидій, допомоги та цінних субвенцій, що викликає запеклі контроверсійні дискусії також в середині ЄС. Багато громадян думають, що сільському господарству слід надати більше самостійності, а гроші краще вкладати в освіту та інновації, тобто «інвестувати в голови, а не в буряки».

Очевидною є тісна співпраця держав ЄС у галузі валютної політики. З 1999 р. існує спільна валюта – євро –, яка наразі ходить в 16 країнах з 27. Це означає також значне звуження суверенітету. Щодо валюти в Німеччині приймає рішення вже не Німецький федеральний банк, а Європейський центральний банк, в якому німецький представник разом зі своїми мальтійським, словенським, французьким тощо колегами приймає рішення щодо зміни процентних ставок та інших заходів валютної політики.

«Євроландія»

Спільна валюта є суттєвим прогресом в європейській інтеграції. Вона є одночасно також важливим фактором стабільності для народних господарств, пов'язаних між собою в Єврозоні. Саме фінансова криза 2008-2009 рр. показала, якою цінною є сильна спільна валюта. Не дивно, що більшість держав ЄС, які ще не запровадили євро, наполягають на тому, щоб їх скоріше прийняли в Єврозону. Однак вони повинні для цього виконати чітко визначені та жорсткі критерії стабільності, які стосуються державної заборгованості та річного рівня інфляції. Той, хто не виконав свого домашнього завдання, не може вступити в Єврозону.

Уже кілька років має місце тісна співпраця в галузі правової та внутрішньої політики. Відвідувачі Європейського Союзу помічають це по візі, яку вони отримують. Ця віза є чинною для більшості держав ЄС, а саме для всіх, хто приєднався до Шенгенської угоди. (Шенген – це невеличке містечко в Люксембурзі, де в 1985 р. був підписаний договір). І це для 22 держав-учасниць є великим кроком до спільного здійснення суверенітету. Так наприклад німецький посол в Києві може вирішувати, хто відвідає іспанську столицю Мадрид, а іспанський посол в Марокко видає візу на відвідання Німеччини.

«Шенгенландія»

Для громадян ЄС «Шенген» означає, що вони можуть без будь-якого контролю проїхати від мису Нордкап до Сицилії. Для громадян третіх країн «Шенген» не полегшив життя,

вільне подорожування?

оскільки спільне регулювання процедури в'їзду скасувало також двосторонні угоди (як між Польщею та Україною).

Так наприклад виникла ситуація, коли німці та поляки можуть в'їхати в Україну без візи, тоді як українцям, навпаки, потрібна віза, яку нелегко отримати. Відтак полегшення візового режиму є важливим пунктом переговорів між ЄС та Україною. У країнах ЄС прихильники полегшення подорожування натикаються на запеклий спротив діячів в галузі внутрішньої політики, які бояться, що неконтрольований в'їзд нестиме загрози для внутрішньої безпеки відповідних країн.

У боротьбі зі злочинністю також має місце тісна співпраця і є координаційна установа під назвою Європол. Судові вироки, у тому числі цивільних судів, взаємно визнаються державами-членами.

Кооперація в галузі юстиції

Європейський Союз є найбільшою торгівельною потугою світу, він також спільно з державами-членами є найбільшим донором економічної допомоги для бідніших країн. ЄС є надто впливовим, щоб усунутися зі світової політики. З 1993 р. розвивається Спільна зовнішня та безпекова політика. Не завжди вдається справді знайти спільну позицію. Так у 2003 р. серед держав-членів мав місце глибокий розкол щодо війни США в Іраку. Але всі здобули з цього той урок, що неоднотайного ЄС на міжнародній арені ніхто не чує.

Зовнішня політика

У Європейській Комісії є член, який відповідає за зовнішню політику. У Раді цією справою відає Високий представник з питань зовнішньої та безпекової політики. Коли Лісабонський договір набере чинності, ці обидві функції будуть поєднані, що безперечно призведе до ефективнішої зовнішньополітичної ролі ЄС.

Сферою, де потужно стикаються такі політики, як економічна, екологічна, у галузі допомоги країнам, що розвиваються та зовнішня, є захист клімату. Тільки рішучі й координовані кроки уможливллять обмеження потепління на землі. Для цього ЄС прийняв у 2007 р. далекосяжні рішення, відомі під назвою «3 x 20»: планується до 2020 р. знизити споживання енергії на 20%, викид парникових газів за вказаний період зменшити на 20% й до того ж збільшити на 20% частку відновлюваних видів енергії. Це честолюбні цілі, які до того ж матимуть позитивний ефект, якщо долучаться інші країни (такі, як США, Китай, Індія, Росія, Бразилія).

Політика в галузі клімату

Майже десять років ЄС створює військові структури для можливого втручання в конфлікти. При цьому переважно йдеться про миротворчі місії, як, наприклад, у Боснії (поліційна місія) або в Грузії (спостерігачі). Так звані battlegroups (бойові групи), відносно невеликі військові формації швидкого реагування, створені в 2007 р., ще ні разу не застосовувалися.

Безпекова політика

Захист країни не є завданням ЄС, для більшості держав ЄС це залишається завданням НАТО. Є багато спільного між членством в НАТО та приналежністю до ЄС, проте все ж є держави ЄС, які не належать до НАТО (Швеція, Фінляндія, Ірландія, Австрія, Кіпр, Мальта), як і навпаки, деякі держави НАТО не є членами ЄС (Норвегія, Ісландія, Туреччина та звичайно США і Канада).

Україна вже проводила успішні місії як з НАТО, так і з Європейським Союзом, наприклад, місія ЄС EUBAM для захисту кордону Республіки Молдова (фактично між Україною та Придністров'ям) або місії НАТО в Косово та Афганістані. Україна проявила себе при цьому як надійний партнер.

Україна

Розширення ЄС

ЄС завжди був запланований для всієї Європи. Протягом своєї історії він розширився з 6 до 27 членів. Інші кандидати ведуть перемовини про своє членство або прагнуть його. Бажаючі вступити в ЄС мають виконати «Копенгагенські критерії».

Європейський Союз виник у своїй першій частині у 1952 р. як Європейське співтовариство з вугілля та сталі (ЄСВС). Воно складалося з шести держав-засновниць: Франції, Німеччини, Італії, Бельгії, Нідерландів та Люксембургу. Ці ж самі країни утворили в 1958 р. Європейське Економічне Співтовариство (ЄЕС) та Європейське співтовариство з атомної енергії (Євратом). Але Європейське Співтовариство, як себе назвало об'єднання трьох співтовариств з 1960-х років, ніколи не задумувалося як ексклюзивний клуб, а завжди планувалося для всієї Європи. Як записано в Римських договорах, які набрали чинності в 1958 р., держави-засновниці були *«сповнені рішучості цим об'єднанням своїх економічних сил зберегти та зміцнювати мир та свободу»* і поєднували це *«із закликком до інших народів Європи, які прагнуть цієї ж високої мети, долучитися до цих прагнень»*.

Держави-засновниці

І дійсно, протягом подальших років долучалися інші держави. При розширенні ЄС виділяються чотири фази:

Розширення

- Розширення на Захід в 1973 р. за рахунок Великої Британії, Ірландії та Данії,
- Розширення на південь в 1981 та 1986 рр. за рахунок Греції, Іспанії та Португалії,
- Розширення на Північ у 1995 р. за рахунок Швеції, Фінляндії та Австрії,
- Розширення на Схід у 2004-07 рр. за рахунок Естонії, Латвії, Литви, Польщі, Чехії, Словаччини, Угорщини, Словенії, Мальти, Кіпру, а також Болгарії та Румунії.

Кожному з цих розширень передували детальні перемовини з країнами-кандидатками. Від них вимагалось (і вимага-

Копенгагенські критерії

ється) виконання ряду критеріїв. Це мають бути правові демократичні держави з ринковими економіками, які до того ж мають бути в змозі витримати друк внутрішнього ринку ЄС. Тут мається на увазі, що народне господарство повинно бути достатньо сильним і конкурентоздатним, щоб упоратися з ситуацією, в якій товари з інших країн ЄС можуть без обмежень потрапити на вітчизняний ринок. Якщо товари, які виробляються у власній країні, не можуть з цим конкурувати, і споживачі купують лише закордонні речі, це наносить великої шкоди власному народному господарству, тим більш, що воно навряд чи буде здатне продавати свою продукцію за кордоном. Утім, такий розвиток не відповідає нічиєму інтересові. Крім того, кандидати зобов'язуються прийняти та застосувати вже існуюче право спільноти ЄС, так званий «acquis communautaire». Ці вимоги були сформульовані в 1993 р. в Копенгагені, тому їх і називають Копенгагенськими критеріями. Найскладнішим для всіх учасників був процес розширення на Схід. ЄС швидко виріс з 15 до 27 членів, «новачки» мали провести широкі реформи в економіці, політиці та суспільстві.

Однак процес розширення на цьому ще не завершився. З Хорватією та Туреччиною ведуться перемовини про вступ. З Македонією вони ще попереду. Інші держави так званих «Західних Балкан», тобто Албанія, Боснія-Герцеговина, Сербія, Чорногорія мають перспективу вступу, якщо вони виконають вимоги ЄС. Це також логічно стосується Косово, котре однак дипломатично визнано не всіма державами ЄС.

ЄС сподівається, що завдяки перспективі вступу та процесові підготовки, який наближує країни колишньої Югославії та Албанію до ЄС, на Балканах вдасться встановити тривалий мир.

Здійсненням розширення ЄС буде ще довго займатися. Додаткове прийняття нових членів є надто неймовірним. Але це не означає для держав поза ЄС, що не є можливим встановити з Європейським Союзом тісні, тривалі та надійні стосунки. Для третіх держав навколо ЄС цікавою альтернативою є Європейська політика сусідства.

Європейська політика сусідства (ЄПС)

Як доповнення до політики розширення ЄС з 2003 р. розробив Європейську політику сусідства. Її мета – залучити сусідів на сході, на Південному Кавказі та на південному узбережжі Середземного моря до інтеграції, яка забезпечить усім мир та добробут.

Європейський Союз не зможе розширюватися з тією ж самою швидкістю, як це було в останні 15 років. Швидше за все буде потрібно спочатку стабілізувати теперішній стан та

Інші кандидати

Фаза консолідації

навчитися 27 державам жити разом. До того ж треба виконати обіцянки, дані країнам Західних Балкан та Туреччині.

Для того, щоб об'єднати в інтеграційний контекст партнерів ЄС, які в недалекому майбутньому не можуть стати членами або ж самі не хочуть цього, Європейський Союз розробив з 2003 р. Європейську політику сусідства. Європейська політика сусідства (ЄПС) скерована на Україну, Молдову та Білорусь, на Вірменію, Азербайджан та Грузію, а також на держави Південного Середземномор'я.

Метою політики сусідства є тісна прив'язка країн-партнерів до ЄС, однак без членства. Колишній Президент Європейської Комісії Романо Проді звів усе в понятті: «Усе, крім інститутів».

Питання, чи в решті решт можна отримати членство в ЄС, Європейська політика сусідства залишає відкритим. Не є таємницею, що з цього питання в ЄС існують різні погляди. Якщо, наприклад, Польща виступає за те, щоб країнам-партнерам, насамперед Україні, дати чітку перспективу членства, то інші держави, серед них Німеччина, тут більш стримані.

Зерном політики сусідства є план дій. У цьому спільно розробленому документі для країни-партнера сформульовані пріоритети подальшого політичного та економічного розвитку, у реалізації яких ЄС надає підтримку. Україна свій план дій уклала з ЄС в 2005 р. Первісно план був розрахований на три роки, а після завершення був продовжений. Він, наприклад, визначає зміцнення демократії та верховенства права як пріоритет, крім того повне забезпечення свободи преси та поліпшення інвестиційного клімату. Крім того, мова йде про поступове зняття митних та інших торгівельних перешкод. На порядку денному стоїть також полегшення візових процедур для українців, котрі хочуть відвідати ЄС.

Перше підбиття підсумків, яке ЄС та Україна провели разом, показує змішану картину. Чогось вдалося досягти, чогось ні. Складна політична ситуація в Україні уповільнила багато процесів.

Наразі Україна та ЄС ведуть перемовини про поглиблену угоду про вільну торгівлю, яка має уможливити для України привілейований доступ до ринку ЄС. Неодноразово глави держав та урядів ЄС наголошували, що в рамках Європейської політики сусідства стосунки з Україною повинні мати характер моделі.

Багато українських політиків незадоволені Європейською політикою сусідства, тому що вони сподіваються на чітку обіцянку членства в ЄС і наполягають на ній. Одночасно упускаються шанси, які дає теперішня пропозиція ЄС. Наразі ЄС посилює свої зусилля в напрямку України. На пропозицію

Партнери ЄПС

План дій

Угода про вільну торгівлю

Східне партнерство

Польщі та Швеції він розробив концепцію Східного партнерства, яка має далі розвивати зв'язок зі східноєвропейськими та південнокавказькими державами. У травні 2009 зі східними партнерами буде проведений саміт в Празі, на якому має бути прийнято рішення про конкретні заходи.

Відносини між Україною та ЄС

Відносини між Україною та ЄС на політичному та економічному рівні є дуже тісні. Відбуваються регулярні зустрічі між провідними політиками обох сторін. Торгівля розвивається динамічно.

Уже тепер стосунки між Україною та ЄС є дуже тісні. ЄС є найбільшим торговельним партнером України. Обсяг торгівлі України з 27 державами ЄС склав у 2007 р. 34,7 млрд. євро. Ця сума з початку поточного тисячоліття більш ніж потроїлася. Україна для деяких країн ЄС має важливе значення як країна транзиту енергоносіїв. Коли взимку 2008-2009 рр. дійшло до суперечок між Україною та Росією, що призвело до відключення України від постачання російського газу, ЄС виступив посередником у цій суперечці.

Найбільший торговельний партнер

Щорічно відбувається саміт між ЄС та Україною, у якому беруть участь український Президент, президент Європейської Комісії, а також Президент Ради ЄС. Україна залучена до низки економічних та освітніх програм ЄС.

Саміти

Відносини між Україною та Німеччиною

Німеччина бачить себе партнером України. Який з самого початку підтримував трансформаційні процеси в цій країні. Економічні відносини тісні, регулярно відбуваються політичні консультації.

Добрими є не тільки стосунки між Україною та ЄС, але й також між Україною та окремими державами-членами. Німеччина з самого початку підтримувала Україну на її шляху до демократії та ринкової економіки. По мірі форсування Україною цього темпу Німеччина також відповідно посилювала свою підтримку. Регулярно відбуваються зустрічі провідних політиків обох країн. У 2008 р. Федеральний канцлер Ангела Меркель відвідала Україну та провела перемовини з Президентом та прем'єр-міністром. У 2008 р. в Німецькому Бундестазі втретє відбувся «День України», у якому також взяли участь парламентарії з України. На рівні федеральних земель, міст та громад також мають місце численні контакти між обома країнами.

Контакти

Якщо розглядати ЄС не як одне ціле, а його окремі держави-члени, то Німеччина після Росії є другим за важливістю торговельним партнером України. Обсяг торгівлі між обома країнами склав 7,4 млрд. євро. За прямими інвестиціями Німеччина також посідає друге місце (після Кіпру). Можна при-

Торгівля

пустити, що деякі інвестиції з Кіпру не звідти походять. Німці ж загалом інвестували в Україну 6,8 млрд. доларів США.

Німеччина надає Україні пряму підтримку в технічному та фінансовому співробітництві. Після США та Канади Німеччина посідає третє місце як країна-донор України. Німеччина надає також підтримку в розбудові системи юстиції в Україні, а саме через проекти правових консультацій та трансферу науку.

Великі політичні фонди представлені в Україні своїми власними офісами та проектами. Вони надають підтримку побудові громадянського суспільства в Україні через контакти, мережі, зустрічі та конкретні проекти.

З 1993 р. між обома країнами існує культурна угода, на базі якої в Києві працює Інститут ім. Гете. Німецька служба академічного обміну, яка регулює науковий обмін, також має свій офіс в Києві. Наразі в Німеччині навчаються близько 4.000 українців.

Більшість з близько 33.000 етнічних німців є нащадками німецьких переселенців, які прибували в регіон з кінця XVIII століття. Вони, як того й очікують від німців, організовані в об'єднання та групи і об'єднуються навколо лютеранських церковних громад.

Відносини між Україною та Польщею

Польща має багато історичних, культурних та політичних зв'язків зі своєю сусідкою Україною. На всіх рівнях існують тісні контакти. Польща підтримує Україну в її амбіціях інтегруватися в євроатлантичні структури.

Україна є великим і важливим прямим сусідом Польщі і близька їй через різноманітні історичні, суспільні, політичні, мовні та культурні зв'язки. Працюють 12 прикордонних КПП для переходу з однієї країни в іншу. Польща вважає себе адвокатом та представником інтересів України в західних союзах ЄС та НАТО. Між провідними представниками обох держав існують регулярні контакти. У 1992 р. був укладений договір «про добросусідство, дружні відносини та співробітництво». З 1993 р. існує так званий Консультативний комітет Президентів держав, який займається ключовими питаннями «стратегічного партнерства» між обома країнами.

На комунальному та регіональному рівні також існують численні контакти між обома країнами, які до того ж співпрацюють у Євро регіонах Карпати (спільно зі Словаччиною, Угорщиною та Румунією) та Буг (спільно з Білоруссю).

Економічні відносини між двома країнами розвиваються динамічно. У 2008 р. товарообмін зріс на 28% у порівнянні з попереднім роком і становить десь 8,5 млрд. доларів США. Таким чином Польща є третім за обсягом торгівлі партнером

Підтримка

Громадянське суспільство та культура

Адвокат України

Контакти

Торгівля

України (після Росії та Німеччини). Прямі польські інвестиції в Україну становлять близько 700 млн. доларів США. На урядовому рівні працює Польсько-українська комісія з питань торгівлі та економічного співробітництва, щорічно відбувається польсько-український економічний саміт в польському місті Криніца.

У східнопольському місті Люблін існує «Європейський коледж польських та українських університетів». Крім того є численні університетські та шкільні партнерські зв'язки між обома країнами. У Києві працює Польський інститут.

38.000 жителів Польщі вважають себе українцями. польська меншина в Україні складає десь 150.000 осіб. Вони можуть отримати від польської держави «карту поляка», яка дозволяє їм в'їзд до Польщі та роботу в Польщі.

У галузі спорту є великий спільний проект обох держав, а саме проведення чемпіонату Європи з футболу у 2012 р. перша гра Євро-2012 має відбутися у Варшаві, фінальний матч – у Києві.

Партнерства

3. Подальші можливості одержання інформації

- Широку інформацію про ЄС на 23 офіційних мовах ЄС можна одержати на сайті Європейського Союзу : <http://europa.eu>
- Актуальну інформацію про ЄС та українсько-російські відносини ви знайдете українською та англійською мовами на сайті Представництва Європейської Комісії в Україні в Києві: <http://www.delukr.ec.europa.eu/>
- Сайт Посольства Німеччини в Україні інформує українською та німецькою мовами про Федеративну Республіку Німеччина, двосторонні відносини, а також про Європейський Союз:
<http://www.kiew.diplo.de/Vertretung/kiew/uk/Startseite.html>
- З інформацією та актуальними політичними статтями можна ознайомитися українською, німецькою та англійською мовами на сайті Київського офісу Фонду Конрада Аденауера:
<http://www.kas.de/proj/home/home/47/1/index.html>